

15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye Ekonomisi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 15 Temmuz darbe girişimi ilk anda piyasaları nasıl etkiledi?
- Darbe girişimi sonrasında ekonomide alınan tedbirler nelerdir?
- Uluslararası kuruluşlar 15 Temmuz darbe girişimine nasıl tepki verdiler?

GİRİŞ

Türkiye 15 Temmuz 2016 Cuma gecesi, Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensubu teröristlerin rol oynadığı bir askeri darbe girişimini bertaraf etti. Bu darbe girişiminin Türkiye'nin siyasi istikrarının yanı sıra ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerine de kastettiği aşıkardır. Özellikle Türkiye'nin son 13 yıllık dönemde sergilediği ekonomik büyüme performansı, artan refah, bölge ülkeleri ile artan ekonomik ilişkiler ve dış yatırım çekme kabiliyeti göz önüne alındığında bu darbe girişiminin tamamıyla Türkiye'nin geleceğine yönelik bir tehdit olduğu açıktır. Bu açıdan darbe girişiminin çok kısa sürede bertaraf edilmesi ve hayatın bir an önce normalleştirilmesi çabası, ekonomik performansın sekteye uğratılmaması ve ilerlemesi bakımından sürecin iyi yönetilmesi gerektiği ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda darbe girişimini izleyen dönemde, özellikle uluslararası piyasalardaki işleyişin devam etmesi, finansal sistemin stabil konumu ve ekonomi yöneticilerinin spekülâtorlere fırsat vermeyen açıklamaları ile normalleşme sürecine katkı sağlamaları oldukça önem kazanmıştır.

İç piyasada istikrarın sağlandığına yönelik yapılan açıklamaların yanı sıra Merkez Bankası'nın faiz indirmine devam kararı ve ekonomi yöneticileri tarafından dış yatırımcıya verilen mesajlar sayesinde, uluslararası kuruluşların yaptığı açıklamalara rağmen darbe girişimi sonrası piyasalar rahatlamıştır. Darbe girişimi sonrası piyasada oluşan şokların iyi yönetilmesi ile birlikte kısa vadede iç ve dış piyasada istikrarsızlık bertaraf edilmiş ve alınan olağanüstü hal kararı sonrasında halkın ve yatırımcıların bu durumdan etkilenmeyeceğinin açıklanması oldukça önem arz etmektedir.

PIYASALARIN DARBE GİRİŞİMİNE İLK TEPKİSİ

15 Temmuz askeri darbe girişiminin Cuma gecesi gerçekleşmesi ve piyasaların kapalı olması nedeniyle, 18 Temmuz Pazartesi sabahı piyasaların vereceği tepki büyük merakla beklenmekteydi. İç ve dış piyasada işlem yapan yatırımcıların paniğe kapılmaması adına Merkez Bankası ve bankaların başı çektiği ekonomi yönetiminin gerekli tedbirleri alarak piyasaları yatıştırması ve piyasa için gerekli likiditenin sağlanması 18 Temmuz Pazartesi gününün en az hasarla atlatılmasını sağlamıştır.

ERDAL TANAS KARAGÖL

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü'nden 1992 yılında derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını Connecticut Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını ise 2002 yılında İngiltere'de York Üniversitesi'nde "Dış Borçlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" konusu üzerinde tamamladı. Ekonomik büyüme, savunma ekonomisi, dış borçlar, borç krizleri, IMF stand-by anlaşmaları, enerji ekonomisi, kamu harcamaları, sosyal yardımlar ve yoksulluk konularında yayınlanmış yayımları bulunmaktadır. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü'nde profesör olarak çalışmaktadır.

Özellikle Merkez Bankası'nın 17 Temmuz Pazar günü yapmış olduğu açıklamalar ve aldığı tedbirler sayesinde piyasalarda meydana gelebilecek dalgalanmaların önüne geçildi ve olası bir kriz ortamının doğması engellendi.

Finansal piyasaların etkin işleyişinin sürdürülmesi amacıyla Merkez Bankası tarafından alınan tedbirler şunlardır:¹

- Merkez Bankası tarafından bankalara gerekli likidite limitsiz olarak sağlanacaktır.
- Bankalara sağlanan gün içi likidite imkanının komisyon oranı sıfır olarak uygulanacaktır.
- Türk lirası likidite sağlamak amacıyla, ihtiyaç duyulması halinde, bankalar tarafından limitsiz tutarda teminat döviz deposu getirilebilmesine imkan tanınacaktır.
- Bankaların döviz deposu almak üzere de kullanabilecekleri yaklaşık 50 milyar ABD doları seviyesindeki mevcut limitleri gerektiğinde artırılabilir ve kullanım şartlarında (teminat ve maliyet) iyileştirmeye gidilebilecektir.
- Merkez Bankası nezdindeki tüm piyasalar ve sistemler (Elektronik Fon Transfer ve Elektronik Menkul Kıymet Transfer) işlemler tamamlanıncaya kadar açık tutulacaktır.
- Piyasa derinliği ve fiyat oluşumları yakından takip edilecektir.
- Gerekli görülmesi halinde finansal istikrarı korumaya yönelik ihtiyaç duyulacak tüm önlemler alınacaktır.

Merkez Bankası açıkladığı tedbir paketi ile bankaların ve halkın tüm taleplerine anında cevap verebilecek bir pozisyon alarak, oluşabilecek bir güvensizlik ortamında finansal piyasalarda yaşanabilecek kur artışlarının ve borsada ortaya çıkabilecek muhtemel kayıpların önüne geçmiştir. Bu önlemler neticesinde halkın ve piyasaların rahatlamasıyla darbe girişiminin ortaya çıkarabileceği ilk şok ortamı en az hasarla atlatılmış ve halkın ekonomi ve ekonomi yönetimine duyduğu güven bir kez daha görülmüştür.

1. "Finans Piyasalarına İlişkin Basın Duyurusu", T.C. Merkez Bankası, 17 Temmuz 2016.

Merkez Bankası'nın almış olduğu önlemlerin yanı sıra Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Yıldırım'ın siyasi belirsizlikleri ortadan kaldıran ve güven aşıl原因 konuşmalarının yanı sıra ekonomi yöneticilerinin de yaptığı açıklamaların yabancı yatırımcıları, iç ve dış piyasayı rahatlatması ekonomik istikrarın ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Diğer yandan özel sektör temsilcilerinin de aralarında bulunduğu Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve ona bağlı odalar, Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) ve iş dünyasının önemli isimleri de ekonomik anlamda bir belirsizliğin ortaya çıkmasını engelleyen ve ekonomik istikrarı önceleyen açıklamalarda bulunmuşlardır.

Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek'in darbe girişiminin hemen ardından yaptığı açıklamalarla piyasalara güven vermesi ve yabancı yatırımcılarla yaptığı telekonferans² ile belirsizlik ortamında oluşan soruları cevaplaması da bu süreçte öne çıkan önemli gelişmeler arasında gelmiştir.

20 Temmuz Çarşamba gecesini açıklanan olağanüstü hal kararının ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek yapmış oldukları açıklamalarda iç ve dış piyasalara, uluslararası yatırımcılara güven vermiştir. Yapılan açıklamalarda özetlenen ve özellikle vurgulanan noktalar şunlardır:

- Türkiye sağlam makroekonomik politikalarına devam edecek.
- Ekonomik reform süreci ile yapısal reformlara öncelik verilecek.
- Küresel piyasalarda yatırımcı güveni sağlanacak ve alınan kararlar piyasa dostu olacak.
- Günlük yaşam etkilenmeyecek ve piyasa kuralları konumunu sürdürecektir.

Alınacak tedbirler ile birlikte sürecin sonunda Türkiye'nin daha güçlü bir demokrasiye, iyi işleyen piyasa ekonomisine ve zenginleşmiş bir yatırıma sahip olacağı açık bir şekilde vurgulanmıştır.

2. "Şimşek: Paniğe Gerek Yok, Tedbirleri Aldık", Bloomberg HT, 18 Temmuz 2016.

TABLO 1. DARBE GİRİŞİMİNE PİYASALARIN İLK TEPKİSİ					
	15 Temmuz	18 Temmuz	19 Temmuz	20 Temmuz	21 Temmuz
BIST 100	82,825	81,110	78,338	74,903	72,255
DOLAR/TL	2,89	3,01	3,05	3,06	3,07
EURO/TL	3,21	3,33	3,36	3,37	3,38

Kaynak: Bloomberg HT

Tablodan da görüleceği üzere 15 Temmuz Cuma günü piyasaların kapanmasının ardından gerçekleşen darbe girişimini izleyen ilk iş günlerinde BIST 100 endeksinin değer kaybettiği, euro ve doların da TL'ye karşı değer kazandığı görülmektedir. Ancak 18 Temmuz Pazartesi günü piyasalarda gerçekleşen bu ivmelenmenin izleyen günlerde ise alınan tedbirler ve sağlanan güven ortamı sayesinde zayıfladığı görülmektedir.

ULUSLARARASI EKONOMİ KURULUŞLARI DARBE GİRİŞİMİNİ NASIL OKUDU?

15 Temmuz 2016 günü FETÖ'nün gerçekleştirdiği başarısız darbe girişiminin ardından büyük finans kurumları, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları ve IMF'nin yaptığı açıklamalar iki yönde değerlendirilebilir. Yapılan açıklamalar genel olarak olumlu ve olumsuz görüşler olarak kayda geçmiştir.

IMF Başkanı Lagarde yaptığı açıklamada süreç boyunca IMF'nin teyakkuzda olduğunu ve doğru önlemlerin alınıp alınmayacağını takip ettiklerini ifade etmiştir. Sürecin yakın takipçisi olan IMF, Merkez Bankası'nın, bankaların ve finans kurumlarının organize bir tepki gösterdiğini ifade etmesi Türkiye ekonomisinin bulunduğu konum açısından önem arz etmektedir.³

3. "Lagarde Says Markets Calmed by Turkish Moves After Coup Bid", Bloomberg HT, 18 Temmuz 2016.

Darbe girişiminin ardından uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları Standard&Poor's, Moody's ve Fitch'in Türkiye'nin kredi notu hakkında yaptığı açıklamalarda ise kuruluşların olumsuz bir tavır takındığını göstermektedir.⁴ Fitch, darbe girişiminin Türkiye'de siyasi riskleri artırdığı ve Türk hükümetinin vereceği tepkilerin not değerlendirmesinde etkili olacağı açıklamasını yaparken S&P, siyasi ortamı gerekçe göstererek Türkiye'nin notunu düşürmüştür.

Bir diğer kredi derecelendirme kuruluşu olan Moody's de Türkiye'yi yatırım yapılabilir seviyedeki kredi notunu düşürmekle tehdit etmesiyle darbe girişiminin bir diğer küresel ayağı olduğunu göstermiştir. Diğer önemli yatırım ve finans kuruluşları da bu darbe girişiminin siyasi ve jeopolitik riskler doğurduğu üzerine açıklamalarda bulunmuşlardır.

Darbe girişiminin hemen ardından Türkiye'nin kredi notunun düşürülmesi yönündeki açıklamalar ve beklentilere ilk tepki S&P'den gelmiştir. 20 Temmuz Çarşamba günü S&P, Türkiye'nin kredi notunu BB+'dan BB'ye indirmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin anlaşmalı olduğu Fitch kararları önümüzdeki süreçte daha da önem kazanmıştır. Bu olumsuz bakış ve kredi notunun düşürülmesi ilk etapta uluslararası yatırımcılar ve piyasalar açısından Türkiye'ye karşı adil olmayan tavırlarının göstergesidir. S&P'nin takvim dışına çıkarak not düşürmeyi gerçekleştirmesi özellikle özel sektöre borç veren finansal kuruluşları baz aldığından dolayı bu durumun Türkiye'de ekonomik anlamda riskleri artırmaya neden olduğu ve kredi derecelendirme kuruluşlarının olumsuz tavır takındıkları net bir şekilde ortadadır. Ekonomi yöneticilerinin ekonomiye olan güvenden ve ekonomik reform sürecinden taviz vermeyen açıklamaları ile bu olumsuz bakış açısı bertaraf edilmektedir.

Bu bağlamda Türkiye ekonomisi karar alıcılarının ve özel sektörün ekonomik ortamı yatıştırıcı ve normalleşmeye katkı sağlayıcı açıklamalar yapması

4. "Fitch'ten Türkiye Açıklaması", Bloomberg HT, 18 Temmuz 2016.

oldukça önem kazanmaktadır. Özellikle hükümetin süreç boyunca yapmış olduğu açıklamalarla son durum hakkında ilk elden bilgi vermesi piyasaların rahatlamasında başat rol oynamıştır.

SONUÇ

15 Temmuz Cuma gecesi FETÖ'nün Türkiye'nin demokrasisine, ekonomisine ve geleceğine yönelik askeri darbe girişimi halkın feraseti, milli iradesine sahip çıkması ve emniyet güçlerinin de etkisi ile önlenmiştir. Bu girişimin doğurabileceği siyasi belirsizliğin ekonomide de istikrarsızlığı beraberinde getirecek olması ekonomi yönetiminin atacağı adımları daha da önemli hale getirmiştir.

Darbe girişiminin püskürtülmesiyle birlikte ilk andan itibaren ekonomi yöneticilerinin piyasalara, uluslararası yatırımcılara güven veren açıklamaları ve Merkez Bankası aracılığıyla finansal piyasalara yönelik alınan önlemler, piyasaların açıldığı 18 Temmuz Pazartesi gününün en az hasarla atlatılmasını sağlamıştır. Merkez Bankası'nın bankalara ve finansal sisteme yönelik aldığı tedbirlerin sağladığı güvence, halkın ekonomiye duyduğu güven ve yapılan açıklamalar-

la birlikte Türkiye ekonomisinin normal seyrine kavuşmasında ön ayak olmuşlardır. Ayrıca 20 Temmuz Çarşamba günü ilan edilen olağanüstü hal kararı sonrasında iç ve dış piyasaların hiçbir şekilde etkilenmeyeceğinin açıklanması ve ekonomiye özel bir vurgu yapılması Türkiye ekonomisinin geleceğine duyulan güven açısından önemli bir gelişmedir.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının olumsuz açıklamaları ve S&P'nin kredi notu düşürme kararına rağmen Türkiye'nin kamu maliyesinde yer alan güçlü göstergeler piyasaların olumsuz etkilenmesinin önüne geçmiştir. Ayrıca alınanlar tedbirler yabancı yatırımcıların Türkiye ekonomisine güvenlerinin artırılmasında ve pozisyonlarını korumalarında oldukça önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin aktif olarak yapısal reformlara (tasarrufların artırılması, AR-GE, katma değer ürünlerin üretilmesi), üretim ve dış ticaret süreçlerini desteklemeye devam etmesi kısa sürede oluşan negatif ortamı bertaraf etme adına oldukça önem kazanmaktadır. Son olarak kredi derecelendirme kuruluşlarının yaptığı ve yapacağı olumsuz propagandaya karşı ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik söylemin kuvvetlendirilmesi gerekmektedir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Deftardar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985